

DOI 10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-5
УДК 373.2/.3.013.014.02

**ФОРМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ У КОНТЕКСТІ
НАСТУПНОСТІ: КОМПАРАТИВНИЙ ПІДХІД**

*EDUCATIONAL PROCESS FORMS IN A KINDERGARTEN AND PRIMARY
SCHOOL IN THE CONTEXT OF CONTINUITY: A COMPARATIVE
APPROACH*

**Н. Т. Новосельська
О. Т. Кузіна**

Актуальність теми дослідження. Актуальною та ціннісно значимою в руслі реалізації основних пріоритетів сучасної освіти, єдності, неперервності освітніх ланок, особистісно орієнтованої парадигми є проблема наступності в організації освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти та початкової школи, вдосконалення форм освітнього процесу для забезпечення якісного переходу між дошкільним вихованням та початковою освітою.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних завдань, визначених Концепцією Нової української школи, є необхідність системних реформаційних процесів в освітній галузі на принципах дитиноцентризму, безперервності та ступеневості освіти.

Забезпечення неперервності здобуття освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання наступності стало предметом дослідження багатьох поколінь педагогів, психологів, науковців. Н. Захарова, Г. Назаренко, О. Проскура розглядали організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності дошкільників до навчання в початковій школі. Н. Бібік, А. Богуш,

Urgency of the research. In the organization of teaching activities in a kindergarten and primary school, continuity and educational process improvement are relevant and valuable in terms of implementing the main priorities of modern education, unity, continuity of educational links, personality-oriented paradigm aimed at ensuring quality transition between preschool and primary education.

Target setting. At the current stage of social development, one of the priority tasks defined by the Concept of the New Ukrainian School is the need for systemic reform processes in education based on the principles of child-centeredness and gradual education.

Continuity of human education is ensured by implementing the principles of perspective and continuity between related levels of education, a kindergarten and a primary school in particular. With the transition of comprehensive secondary education to new terms, structure and content of education, the issue of finding the ways to ensure the holistic development of an individual at different levels of education is relevant.

Actual scientific researches and issues analysis. Continuity has been the subject of research by many generations of educators, psychologists, and scientists. N. Zakharova, H. Nazarenko, O. Proskura considered organizational and pedagogical conditions for ensuring the readiness of preschoolers to study in a primary school. N. Bibik, A. Bohush,

В. Кузь визначали шляхи організації наступності дошкільної та початкової освіти. Г. Белецька, Л. Нестеренко висвітлювали супровід механізмів наступності в навчально-виховному комплексі “дошкільний виховний заклад – початкова школа”. Однак, аналіз праць у досліджуваній галузі засвідчив, що компаративного аналізу основних форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та початковій школі у контексті наступності здійснено не було.

Постановка завдання.

Визначити основні форми освітнього процесу дошкільної та початкової ланок освіти. Виділити спільні та відмінні ознаки дидактичних одиниць форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти (підготовча група) та початковій школі у контексті наступності, застосовуючи компаративний підхід. Окреслити шляхи вдосконалення форм організації освітньої діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти, Державного стандарту початкової освіти та основних ідей концепції Нової української школи необхідно систематично здійснювати ґрунтовний порівняльний аналіз основних форм організації освітньої діяльності у закладах дошкільної освіти та початкової школи з метою забезпечення наступності змісту освітнього процесу та уникнення дублювання в освітніх програмах.

Наступність між дошкільним та молодшим шкільним віком одна із умов безперервної освіти дитини. Наступність може бути реалізована через форму (методичний аспект), зміст (змістовний аспект), індивідуалізацію навчання, систему діяльностей (психолого-педагогічний аспект).

Для кожного віку характерна своя особлива форма організації освітньої діяльності, яка планується та цілеспрямовано реалізується педагогом з метою вирішення певних освітніх завдань розвитку, виховання та

V. Kuz determined the ways of organizing the continuity of preschool and primary education. H. Bieliienka, L. Nesterenko covered the support of continuity mechanisms in the educational complex “preschool educational institution - primary school”. However, the analysis of research papers showed that a comparative analysis of the main forms of educational process in a kindergarten and a primary school had not been conducted in the context of continuity.

The research objective. To identify the main forms of educational process of preschool and primary education. To highlight common and distinctive features of didactic units of educational process forms in a kindergarten (preparatory group) and a primary school in the context of continuity by applying a comparative approach.

The statement of basic materials. In accordance with the provisions of the Basic Component of Preschool Education, the State Standard of Primary Education and the main ideas of the New Ukrainian School concept, it is necessary to conduct a thorough comparative analysis of the main forms of organization of teaching activities in a kindergarten and a primary school.

Continuity between preschool and primary school age is one of the conditions for continuing education of a child. Continuity can be realized through form (methodological aspect), content (semantic aspect), individualization of learning, system of activities (psychological and pedagogical aspect).

Each age is characterized by its own special form of organization of teaching activities, which is planned and purposefully implemented by the teacher in order to solve specific educational problems of development, education and training.

навчання.

Висновки. У статті проаналізовано основні форми освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та початковій школі. Здійснено порівняльний аналіз дидактичних одиниць форм освітнього процесу у школі (1 клас) та закладі дошкільної освіти (підготовча група). Визначено шляхи вдосконалення форм організації освітньої діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ключові слова: наступність, заклад дошкільної освіти, початкова школа, освітній процес, компаративний підхід, дидактичні одиниці освітнього процесу.

Conclusions. The article analyzes the main forms of educational process in preschool and primary school. The comparative analysis of didactic units of educational process forms at school (1st grade) and in a kindergarten (preparatory group) is carried out. The ways to improve the forms of organization of educational activities of preschool and primary school children are identified.

Key words: continuity, preschool institution, primary school, educational process, comparative approach, didactic units of educational process.

Актуальність теми. Проблема наступності між освітніми рівнями завжди була актуальною і залишається такою в даний час, оскільки відмінності у вимогах до рівня знань, умінь та навичок, здобутих дітьми на різних рівнях освіти досить значні. Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти, який полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку і виховання дітей дошкільного віку та типових освітніх програм для початкової школи.

Обов'язкове врахування рівня розвитку дитини, з яким вона приходить до першого класу, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу з першого рівня освіти до наступного.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання наступності дошкільної та початкової освіти обговорюються педагогами та науковцями протягом багатьох років. Вихователі стверджують, що у закладі дошкільної освіти весь освітній процес спрямований на те, щоб кожну дитину підготувати до школи. Вчителі початкових класів, однак, вважають, що діти, які прийшли до них з закладу дошкільної освіти, недостатньо підготовлені до шкільного навчання. Проблема полягає в тому, що педагоги двох суміжних рівнів освіти обирають різні критерії для оцінювання готовності дитини-дошкільника до шкільного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічною наукою накопичено певний позитивний досвід з питань реалізації принципу наступності навчання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Н. Захарова, Г. Назаренко, О. Проскура, Н. Черепаня розглядали організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності дошкільників до навчання в початковій школі. Н. Бібік, А. Богуш, В. Кузь визначали шляхи організації наступності дошкільної та початкової освіти. Г. Беленька, Л. Нестеренко висвітлювали супровід механізмів наступності в навчально-виховному комплексі "дошкільний виховний заклад – початкова школа".

Постановка завдання. Визначити основні форми освітнього процесу дошкільної та початкової ланок освіти. Виділити спільні та відмінні ознаки

дидактичних одиниць форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти (підготовча група) та початковій школі у контексті наступності, застосувавши компаративний підхід. Окреслити шляхи вдосконалення форм організації освітньої діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення якості початкової освіти – основне завдання Державного стандарту початкової освіти, в основі якого лежить компетентнісний підхід, що базується на теоретичних положеннях, гарантує досягнення запланованих результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти та створює основу для самостійного успішного засвоєння учнями нових знань, умінь, компетенцій, видів та способів діяльності та розкриває основні психологічні закономірності розвитку освіти та структуру формування навчальної діяльності школярів з урахуванням загальних закономірностей вікового розвитку [6].

Однією з умов гарантованості досягнення запланованих (особистісних, метапредметних, предметних) результатів засвоєння освітньої програми початкової освіти є забезпечення наступності дошкільної та початкової загальної освіти, тобто реалізація на практиці одного з провідних дидактичних принципів – наступності та безперервності.

Спадкоємність між дошкільним та молодшим шкільним віком одна із умов безперервної освіти дитини. Наступність може бути реалізована через форму (методичний аспект), через зміст (змістовний аспект), індивідуалізацію навчання, систему діяльностей (психолого-педагогічний аспект).

В освіті наступність розглядається як зв'язок між різними етапами, ступенями, рівнями розвитку, сутність яких полягає у збереженні окремих елементів цілого чи його характеристик при переході до іншого, нового для суб'єкта стану. Якісно новий рівень розвитку людини досягається тільки в процесі цілеспрямованої діяльності, внаслідок якої відповідно до вікової періодизації з'являються психічні та психологічні новоутворення. Зовнішнім показником новоутворень, тобто результатом діяльності, є сформована готовність суб'єкта-дитини діяти на іншому рівні свого розвитку.

Український педагогічний словник визначає наступність у навчанні як “послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу” [4, с. 227].

Якщо вникнути у зміст даного визначення, то буде цілком зрозуміло, що дитина повинна дуже плавно і гармонійно переходити із закладу дошкільної освіти в початкову школу, тобто послідовно йти від одного ступеня освіти до іншого. При цьому мається на увазі збереження змісту, форм, методів, технологій навчання та виховання з подальшою поступовою їх зміною відповідно до віку дітей.

Академік О. Савченко акцентує: “принцип наступності і перспективності навчально-виховного процесу потребує насамперед якнайточнішого врахування вихідного рівня готовності дітей не лише на стиках освітніх ланок, а й у межах кожного етапу. Учителі початкової школи повинні дуже точно й повно враховувати досягнення дошкільного віку не тільки в змістовому і методичному планах, а й у плані сформованості особистісних якостей дітей, їхньої вольової сфери, готовності до шкільного навчання” [9, с. 85-86].

Наступність у дидактиці розглядається як зв'язок між різними шаблями розвитку, що полягає у збереженні окремих елементів або характеристик

цілого у процесі переходу до нового стану, а спадкоємність – як здатність учня продовжити освіту на наступному ступені з метою розвитку набутих навичок (компетенцій) та формування на їх основі нових умінь [9].

Р. Гуревич характеризує наступність як “встановлення таких співвідношень між цілями, змістом, методами, засобами, організаційними формами цієї діяльності на послідовних етапах навчання і виховання, які дають змогу будувати кожний новий етап з опертям на минулий досвід учня і таким чином полегшують їхню адаптацію до умов навчання в наступному класі або в новому навчальному закладі”. На думку науковця, об’єктом здійснення наступності передусім має стати зміст освіти “як гуманістично орієнтована і педагогічно адаптована система знань, вмінь та навичок, досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу, до діяльності, засвоєння яких забезпечує формування гармонійно розвиненої й соціально-активної особистості” [5, с. 105].

А. Богуш трактує наступність як обізнаність класоводів першого класу з програмами та методиками навчання і виховання дітей у закладі дошкільної освіти, результати розвиненості, навченості й вихованості дітей за всіма розділами програми і врахування цього чинника у подальшій роботі початкової школи [3, с. 21].

Виходячи з вищевказаних тлумачень, можна говорити про наступні засоби, форми, способи, методи реалізації змісту освіти на стику дошкільної та початкової освіти, які повинні забезпечити однаковий обсяг знань у відповідних освітніх умовах та рівні можливості для продовження освіти.

Відомо, що для кожного віку характерна своя особлива форма організації освітньої діяльності, яка планується та цілеспрямовано реалізується педагогом з метою вирішення певних освітніх завдань розвитку, виховання та навчання. У школі основною формою організації процесу є урок, а в закладі дошкільної освіти основною формою є заняття, тобто спеціально організована взаємодія вихователя та дитини.

Науковець Г. Беленька пропонує замінити “слово “заняття” наступним чином: ігрові інтегровані заняття, дослідження в природі, формування рухів, основи художнього мистецтва, музичний розвиток, конструювання та логіка, мовний розвиток і етикет, основи домоведення тощо” [2, с. 12].

Дослідниця представляє завдання-орієнтири закладів дошкільної освіти щодо організації процесу життєдіяльності дітей в ньому з урахуванням потреб та інтересів самих дітей, запитів батьків, життя соціуму і концепції Нової української школи:

- з метою забезпечення неперервності освіти – орієнтація на зміст і завдання як Базового компоненту дошкільної освіти, так і Нової української школи;

- задля єдності підходів і виховних впливів на дитину зі сторони родини й закладу освіти - посилення роботи в напрямі просвітництва батьків;

- для створення комфортних умов перебування дитини в ЗДО – введення гнучкого розпорядку дня;

- відмова від заняття як основної форми організації освітнього процесу в дошкільному закладі;

- забезпечення дітям вільного вибору діяльності;

- збереження позитивного настрою педагога на зміни в освіті та соціумі як запоруки емоційного комфорту та успішності дітей в оволодінні необхідною життєвою компетентністю [2, с. 13].

Вважаємо доцільним вважати основною одиницею педагогічного процесу у закладі дошкільної освіти – *освітню ситуацію*, особливістю якої є поява освітніх результатів (продуктів). Спробуємо порівняти основні дидактичні одиниці форм організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та початковій школі, застосувавши компаративний підхід (Табл.1).

Поняття *компаративний*, як синонім порівняльних досліджень останнім часом часто використовують фахівці з методології наукових досліджень. Термін “компаративний” походить від латинського слова *comparativus* – порівняльний. Схиляємось до думки науковців, які трактують лексему “компаративний” як порівняння з метою визначення подібності або неподібності двох, або більше об’єктів.

Таблиця 1

Порівняння дидактичних одиниць форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти (підготовча група) та початковій школі (1 клас)

Критерії порівняння	Форма освітнього процесу в закладі дошкільної освіти	Урок
Цілепокладання: спрямованість на рішення освітніх завдань	Освоєння способів дослідницької, пізнавальної, художньо-естетичної діяльності. Збагачення уявлень дітей про об’єкти навколишнього світу, первинна систематизація досвіду дітей. Основні питання: хто? що? який? навіщо?	Засвоєння способів навчально-пізнавальної діяльності, інтелектуальний розвиток учнів, формування потреби в знаннях. Формування світогляду через осмислення дітьми своїх емоційних оцінок. Систематизація досвіду дітей про навколишнє середовище. На якісному рівні, без деталей образне формування конкретних понять. Основні питання: чому це так? навіщо?
Зміст програм	Визначений програмою єдиний обсяг матеріалу для засвоєння	
Спрямованість організації діяльності дитини	Орієнтація на зону найближчого розвитку як розбіжність між рівнем розвитку, що виявляється у самостійній діяльності дитини, тобто рівнем її актуального розвитку та рівнем, який дитина досягає у співпраці з дорослим: розбіжність	
	Формування навичок ігрової самостійності	Формування навичок навчальної самостійності
Компоненти процесу навчання	Педагогічні цілі, дидактичні завдання, зміст, методи, прийоми, засоби	
Форма освітньої ситуації	Оптимальне співвідношення фронтальної, групової та індивідуальної роботи	
Освітні результати	Матеріальні: лічилка, вірш, загадка, оповідання, гра, малюнок, вироби, колаж, аплікація тощо	Предметні: ОСЗ (основна система знань) з переліку контрольованих елементів змісту, формування уявлень, запровадження понять.

	Нематеріальні: нові знання, дія, образ, ідея, ставлення, переживання, емпатія тощо.	Метапредметні: ОСД (основна система дій) із переліку контрольованих елементів змісту, формування загальних способів дій з предметним матеріалом. Особистісні: прийняття внутрішньої позиції школяра
Позиція педагога	Освоєння соціального досвіду через взаємодію (створення умов)	Освоєння універсальних навчальних дій через взаємодію (створення умов)
Позиція дитини	Активність спрямована на освоєння соціального досвіду	Активність спрямована на освоєння універсальних навчальних дій (особистісних, регулятивних, загальнопізнавальних, комунікативних)
Вік дітей	Приблизно одного віку: діти 5-6 (7) років	Приблизно одного віку: діти 6 (7) -7 (8) років
Склад групи, класу	Постійний	Постійний

Здійснивши компаративний аналіз основних дидактичних одиниць форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та у початковій школі, можемо зробити висновок, що між ними більше спільностей, ніж відмінностей, що свідчить про взаємозв'язок та взаємозумовленість суміжних ланок освіти.

Очевидно, якщо розглядати наступність як форму, то проблем з переходом дитини з одного освітнього рівня на інший, здавалося б, не повинно бути. Однак, невирішені завдання існують і потрібно робити цілеспрямовані дії, щоб мінімізувати ризик переходу з дошкільного дитинства до початкової школи.

Для цього слід, насамперед, визначити шляхи вдосконалення форм організації навчання у закладі дошкільної освіти та початковій школі, а саме:

- створювати розвивальне предметне середовище, умови для самостійної практичної діяльності, коли діти можуть на основі наявних знань виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність;

- забезпечувати можливості дитини орієнтуватися на товариша, взаємодіяти з ним і вчитися у нього; використовувати методи, які активізують мислення, уяву, пошукову діяльність дітей, містять елементи проблемності у навчанні, дивергентні задачі, задачі відкритого типу;

- надавати перевагу діалогічній формі спілкування, сприяючи розвитку активності, ініціативності; здійснювати взаємозв'язок занять з повсякденним життям та самостійною діяльністю на інтегративній основі;

- впроваджувати проектну організацію змісту навчання;

- визнавати права дитини на ініціативні висловлювання й аргументоване відстоювання своїх пропозицій, права на помилку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Теоретичний аналіз психологічної та науково-педагогічної літератури

дозволив дослідити загальні підходи до визначення категорії *наступності*, розкрити основні форми освітнього процесу дошкільної та початкової ланок освіти. Застосування компаративного підходу дало можливість з'ясувати спільні та відмінні ознаки дидактичних одиниць форм освітнього процесу у закладі дошкільної освіти і початковій школі у контексті наступності та визначити шляхи вдосконалення форм організації освітньої діяльності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел:

1. *Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) 2021*, Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf>. [20 Грудень 2021].
2. Беленька, ГВ 2018, 'Вплив ідей Нової української школи на зміст діяльності педагогів закладів дошкільної освіти', *Освітній простір України*, Випуск 12, Івано-Франківськ: видавництво ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", с. 7-14. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2018_12_3>. [24 Грудень 2021].
3. Богуш, АМ 2012, 'Вектор наступності державних стандартів дошкільної і початкової освіти', *Дошкільне виховання*, № 7, с. 21-23.
4. Гончаренко, СУ 1997, *Український педагогічний словник*, Київ: Либідь, 376 с.
5. Гуревич, РС 2008, *Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах*. Монографія, Вінниця: ДОВ "Вінниця", 410 с.
6. *Державний стандарт початкової загальної освіти 2019*, Документ № 688-2019-п, *Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р.* Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text>>. [23 Грудень 2021].
7. Максименко, СД 2018, 'Механізми розвитку особистості', *Проблеми сучасної психології*, Вип. 40, с. 7-23. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2018_40_3>. [20 Грудень 2021].
8. *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти*. Доступно: <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>>. [23 Грудень 2021].
9. Савченко, ОЯ 1997, *Дидактика початкової школи*. Підручник для студентів педагогічних факультетів, Київ, 416 с.

References:

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) (Basic component of preschool education (State standard of preschool education) 2021*, Nakaz MON Ukrainy № 33 vid 12.01.2021. Dostupno: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf>. [20 Hruden 2021].
2. Bielienka, HV 2018, 'Vplyv idei Novoi ukrainskoi shkoly na zmist diialnosti pedahohiv zakladiv doshkilnoi osvity (The influence of the ideas of the New Ukrainian school on the content of teaching activities in preschool institutions)', *Osvitnii prostir Ukrainy*, Vypusk 12, *Ivano-Frankivsk: vydavnytstvo DVNZ "Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka"*, s. 7-14. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2018_12_3>. [24 Hruden 2021].
3. Bohush, AM 2012, 'Vektor nastupnosti derzhavnykh standartiv doshkilnoi i pochatkovoї osvity (Vector of continuity of state standards of preschool and primary education)', *Doshkilne vykhovannia*, № 7, s. 21-23.
4. Honcharenko, SU 1997, *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk (Ukrainian pedagogical dictionary)*, Kyiv: Lybid, 376 s.
5. Hurevych, RS 2008, *Teoriia i praktyka navchannia v profesiino-tekhnichnykh zakladakh (Theory and practice of teaching in vocational schools)*. Monohrafiia,

- Vinnitsia: DOV "Vinnitsia", 410 s.
6. *Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity (State standard of primary general education) (O) 2019*, Dokument № 688-2019-p, *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2019 r.* Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-p#Text>>. [23 Hruden 2021].
  7. Maksymenko, SD 2018, 'Mekhanizmy rozvytku osobystosti (Mechanisms of personality development)', *Problemy suchasnoi psykholohii*, Vyp. 40, s. 7-23. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2018_40_3>. [20 Hruden 2021].
  8. *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity (New Ukrainian School Conceptual principles of secondary education reform)*. Dostupno: <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>>. [23 Hruden 2021].
  9. Savchenko, OІa 1997, *Dydaktyka pochatkovoї shkoly (Primary school didactics)*. Pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh fakultetiv, Kyiv, 416 s.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-7

УДК 167:37:001.4

НАУКОВА ОСВІТА, STEM ТА STEAM: ДО ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

SCIENCE EDUCATION, STEM AND STEAM: QUESTIONING THE ISSUES OF TERMINOLOGICAL INTERACTION

Ю. М. Александрова

Актуальність теми дослідження. Існують підстави вважати поняття наукової освіти дискусійним та невизначеним на сьогодні. Навіть вікова історія цього феномену в освіті не дає достатніх підстав для однозначної та вичерпної дефініції. Беззаперечним є той факт, що наукова освіта є визнаним світовим лідером інновацій та локомотивом реформування системи освіти відповідно до викликів та вимог часу, а у освітньому дискурсі наукова освіта все частіше трактується як STEM (science, technology, engineering and mathematics) чи STEAM (science, technology, engineering, art and mathematics).

Постановка проблеми. Значного поширення практика наукової освіти отримала в школах США, Канади, Великої Британії та ін. З одного боку, існує високий суспільний запит щодо наукової освіти, а з іншого боку – бар'єр комунікації та координації зусиль. Міждисциплінарний характер наукової освіти ґрунтується на загальних для

Urgency of the research. There are reasons to consider the concept of science education debatable and uncertain today. Even the age history of this phenomenon in education does not provide sufficient grounds for an unambiguous and comprehensive definition. It is undeniable that science education is a recognized world leader in innovation and a locomotive of reforming the education system following the challenges and requirements of the time. Science education is increasingly interpreted as STEM (science, technology, engineering, and mathematics) or STEAM (science, technology, engineering, art, and mathematics in the educational discourse).

Target setting. The practice of science education has become widespread in schools in the United States, Canada, Great Britain, and others. On the one hand, there is a high public demand for scientific education, and on the other hand - a barge of communication and coordination of efforts. The interdisciplinary nature of science education is based on familiar